

- ❖ ਹਾਰਮੋਨ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ
- ❖ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਹੋਣਾ
- ❖ ਜਹਿਰਵਾਦ
- ❖ ਪਤਾਲੂਆਂ ਦਾ ਕੈਂਸਰ

ਲਿੰਗ:- ਲਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਵੀਰਜ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਸ਼ਰੀਰ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ :-

- ❖ ਲਿੰਗ ਦਾ ਥੈਲੀ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਉਣਾ
- ❖ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਥੈਲੀ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰ ਨਾ ਜਾਣਾ
- ❖ ਲਿੰਗ ਦਾ ਟੇਢਾ ਹੋਣਾ
- ❖ ਲਿੰਗ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਹੋਣਾ
- ❖ ਲਿੰਗ ਦਾ ਥੈਲੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਣਾ
- ❖ ਗਲਾਂਸ ਪੈਂਨਿਸ ਜਾਂ ਥੈਲੀ ਦਾ ਸੋਜਾ ਹੋਣਾ
- ❖ ਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਜਮਾਂਦਰੂ ਨੁਕਸ ਹੋਣਾ
- ❖ ਲਿੰਗ ਦਾ ਭਰ ਪੈਣਾ

ਸਹਾਇਕ ਜਣਨ ਅੰਗ ਦੀ ਜਾਂਚ:-

- ਪ੍ਰਜਨਣ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਜਣਨ ਅੰਗ ਮੁੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਂਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਸ਼ੁਕਰਾਣੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੱਭਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਈ ਸੋਜ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀਰਜ ਉੱਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਲਟ੍ਰਾਸਾਊਂਡ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਲੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਪਤਾਲੂ ਵੀ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਜਣਨ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਦਰ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਦੱਸੀਆ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਵਧੀਆ ਮਾਲੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਤੇ ਲਿਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਲਾ ਪਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਵੈਟਨਰੀ ਅਤੇ ਐਨੀਮਲ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ,

ਲੁਧਿਆਣਾ-141004

ਫੋਨ : 0161-2414005, 2414026

ਮਾਲੀ ਦੀ ਚੋਣ

SELECTION OF BREEDING BULL

ਡਾ. ਖੁਸ਼ਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਬਿਲਾਵਲ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਮਨੋਜ ਸ਼ਰਮਾ
ਡਾ. ਰਵਦੀਪ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਸੁਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਕਾਂਸਲ
ਡਾ. ਹਰੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਵਰਮਾ

FFP FOLDER - 12

ACKNOWLEDGMENT

We are highly thankful to Farmer FIRST Programme, ICAR, New Delhi for providing financial assistance to publish this folder for the benefit of farmers.

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਵੈਟਨਰੀ ਅਤੇ ਐਨੀਮਲ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ,
ਲੁਧਿਆਣਾ-141004

ਮਾਲੀ ਵੱਗ ਦਾ ਅੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਡੇਅਰੀ ਦੇ ਪੰਦੇ ਨੂੰ ਲਾਭਦਾਇਕ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਮੱਰਥ ਮਾਲੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਲਵੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਅਤੇ ਵੀਰਜ ਦੇ ਟੀਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਜਨਣ ਪੜਤਾਲ ਮੁੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਮਾਲੀ ਸ਼ਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਆਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਮਾਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਜਨਣ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਮੱਰਥ ਮਾਲੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲਵੇਰੀਆਂ ਦੀ ਆਸ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ, ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਨਸਲ ਦੀ ਜੱਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁਨਾਫਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਵਧੀਆ ਮਾਲੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ

ਵੀਰਜ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ :-

- ਜਿਹੜੇ ਮਾਲੀ ਵੀਰਜ ਜਲੂਦੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਜੱਦ ਵਿਰਾਸਤ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਜੇਕਰ ਮਾਲੀ ਵੀਰਜ 5 ਮਿੰਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਮਾਲੀ ਦੀ ਕਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵੀਰਜ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰਾਣੂ ਵਧੀਆ ਹੋਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹਨ।
- ਜੇਕਰ ਵੀਰਜ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ 15 ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਮਾਲੀ ਦੀ ਕਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਜਮਾਂਦਰੂ ਨੁਕਸ ਕਰ ਕੇ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਵਗੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾਇਕ ਹੈ।

ਪਤਾਲੂਆਂ ਦਾ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਮਾਪਣਾ:-

- ਪਤਾਲੂਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਸ਼ੁਕਰਾਣੂਆਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਟੈਸਟੋਸਟੀਰੋਨ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸਾਇਣ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।
- ਮਾਲੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਜਨਣ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਲੀ ਦੇ ਪਤਾਲੂ ਲਿਸ਼ਕਵੇ, ਗੁਦੇਦਾਰ, ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਇੱਕ ਸਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਂਦੇ ਹਨ।
- ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ 2-2.5 ਸਾਲ ਦੇ ਮਾਲੀ ਦੇ ਪਤਾਲੂਆਂ ਦਾ ਘੇਰਾ 34-36 ਸੈਂਟੀ. ਮੀ. ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਂਦਾ ਹੈ। ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਮਾਲੀ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾਲੂਆਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਜਿਆਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕਾਮ ਸ਼ਕਤੀ, ਸ਼ੁਕਰਾਣੂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦੂਸਰੇ ਮਾਲੀ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਤਾਲੂਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸ:-

- ਪਤਾਲੂਆਂ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਥੋਲੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਉਤਰੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਮਾਲੀ ਨੂੰ

ਪਤਾਲੂਆਂ ਦਾ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਮਾਪਣਾ

ਵੀਰਜ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਤਾਲੂ

ਨਸਲਕਸ਼ੀ ਲਈ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਥੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਪਤਾਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਮਾਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕੇ ਇਹ ਨੁਕਸ ਪੀੜੀ ਦਰ ਪੀੜੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ।

- ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਲੀ ਦੇ ਜਵਾਨੀ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾਲੂਆਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਮਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਗ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮਾਲੀਆਂ ਦੇ ਵੀਰਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਕਰਾਣੂ ਦੀ ਤਾਦਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਤਾਲੂਆਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਤੇ ਸਖਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਜਿਹੜੇ ਮਾਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹਰਨੀਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸਲਕਸ਼ੀ ਲਈ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।
- ਪਤਾਲੂਆਂ ਦੀ ਸੋਜ (Orchitis) ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਬੈਕਟੀਰਿਅਲ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ (Brucella abortus) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮਾਲੀਆਂ ਦੀ ਥੋਲੀ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਤੇ ਮਾਲੀ ਤਕਲੀਫ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਥੋਲੀ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਵੀ ਵਧਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜੇਹੇ ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਜਲਦ ਤੋਂ ਜਲਦ ਵੱਗ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਢ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
- ਪਤਾਲੂਆਂ ਦਾ ਨਿਘਾਰ (Testicular Degeneration) ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਅਲਟ੍ਰਾਸਾਊਂਡ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ 75-80% ਪਤਾਲੂਆਂ ਦੇ ਨੁਕਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਿਘਾਰ ਹੈ। ਪਤਾਲੂਆਂ ਦੇ ਐਪੀਥੀਲੀਅਮ ਦਾ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਨਿਘਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਪਤਾਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਦੇ ਇੱਕਠੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪਤਾਲੂ ਸਖਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ਪਤਾਲੂਆਂ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਜਨ:-
 - ❖ ਪਤਾਲੂਆਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਜਖਮ ਜਾਂ ਸੱਟਾਂ
 - ❖ ਸ਼ਰੀਰਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ
 - ❖ ਵੱਧਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ